

Téamh agus fuarú: cad a leánn, cad a fhanann?

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh trí chiúb oighir, cearnóg seacláide agus cnap ime a ardú, agus comhair na lámha a chuirtear suas chun tuair a fháil faoin gceann a athróidh ar dtús. Breacann na daltaí a dtuair faoin téamh agus faoin bhfuarú ar leathanach na Dialainne Imscrúdaithe, ansin féachann siad ar thaispeántas nach ndéanann ach an múinteoir, le traie ar uisce bogtha agus na trí mhias scragaill air. Nuair a bhogtar an traie chun fuarú, breacann siad síos cad a chruann nó cad a fhanann ina leacht, críochnaíonn siad an taifead tuar-breathnú-comparáid, agus cuirtear clabhsúr leis an gceacht le plé faoi leá, fuarú agus athrú inchúlaithe, agus an t-ábhar ar taispeáint amháin.

Cuspóirí foghlama

- Tuar agus breathnú a dhéanamh ar na hábhair a leánn le teas séimh
- Cur síos ar an gcaoi ar féidir le fuarú cabhrú le hábhair áirithe leáite cruachan arís
- Na focail leá, fuarú agus athrú inchúlaithe a úsáid chun labhairt faoina bhfaca siad

Roimh an gclog – ullmhúchán

An oíche roimh ré: reoigh ciúbanna oighir den mhéid chéanna; bris seacláid shimplí ina cearnóga comhionanna; gearr cnapanna ime comhionanna. Ar maidin: crúiscín d'uisce bogtha atá sábháilte do na lámha, báisín nó stán rósta, traie éadomhain, trí mhias bheaga scragaill. Priontáil leathanach na Dialainne Imscrúdaithe. Coinnigh an trealamh téite amach ó bhoird na ndaltaí go dtí an taispeántas.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
ciúbanna oighir den mhéid chéanna	3	rang	trealamh na scoile	reoigh uisce i gcaipíní buidéil comhionanna an oíche roimh ré
cearnóga de sheacláid shimplí (den mhéid chéanna)	3	rang	ollmhargadh	sliseanna comhionanna de bharra seacláide cócaireachta
cnapanna beaga ime, iad comhionann	3	rang	ollmhargadh	méideanna comhionanna d'im inleata scríobtha as bloc
miasa beaga scragaill nó caipíní buidéil glana	3	rang	ollmhargadh	trí chlaibín crúsca, iad comhionann, agus páipéar bÁCála iontu
báisín nó stán rósta mór (don uisce bogtha)	1	rang	seomra ranga	mias bÁCála dhomhain ar féidir uisce bogtha a choinneáil inti go sábháilte
trae éadomhain nó leathán bÁCála (chun na trí mhias a choinneáil; an taobh íochtair i dteagmháil leis an uisce bogtha)	1	rang	seomra ranga	trae bÁCála láidir miotail
crúiscín d'uisce bogtha atá sábháilte do na lámha	1	rang	seomra ranga	citeal a fiuchadh níos luaithe agus a fágadh go raibh an t-uisce bogtha go compordach le lámh a chur ann; an múinteoir amháin a láimhseálfaidh é
Leathanach sa Dialann Imscrúdaithe	1	dalta	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	leathanach línithe a bhfuil na ceanteidil Tuar / Breathnú te / Breathnú fuar / Sílim air

Pointe sábháilteachta

Is é an múinteoir amháin a láimhseálann an t-uisce bogtha (sábháilte do na lámha, gan a bheith te) agus an trae; fanann na daltaí i stua breathnóireachta. Ná blaistear aon rud. Glan braonta den uisce leáite láithreach; folmhaigh agus triomaigh an báisín nuair a bhíonn an trealamh á chur ar ais.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Ardaigh na trí ábhar ionas go bhfeicfidh gach duine iad; coinneigh an trealamh don uisce bogtha i bhfolach. Déan trí chomhaireamh tapa lámh (oighear, seacláid, im) agus fág na marcanna comhairimh ar an gclár—ná ceartaigh aon duine fós.
- **Focail an lae: leá agus fuarú:** Ná scríobh ach leá agus fuarú ar an gclár roimh an taispeántas. Coinnigh athrú inchúlaithe siar go dtí go mbeidh an fuarú feicthe, nuair a bheidh rud éigin feicthe ag na daltaí ag cruachan nó nuair a bheidh cloiste acu cén fáth a dteastaíonn reoiteoir ón uisce.
- **Ceist agus tuar:** Aontaigh ceist an lae ar an gclár. Siúil timpeall fad a bhíonn na daltaí ag scríobh nó ag tarraingt tuair thapa do gach ábhar; tabhair tús abairtí dóibh (Sílím go ndéanfaidh an t-oighear... mar...). Iarr ar thriúr deonach labhairt agus tarraing an rang ar fad isteach leis an gceist An aontaíonn sibh?
- **Féachaint ar an trae téite:** Cuir na trí mhias scragaill ar an trae os cionn an uisce bhogtha atá sábháilte do na lámha tú féin—fanann na daltaí i stua breathnóireachta, agus ní dhoirteann siad aon rud. Léirigh an timthriall os ard (déan iontas, tuar, tástáil, breathnaigh). I lár na féachana, fógair go mbeidh na pinn luaidhe réidh le haghaidh nóta 1–2 nóiméad: solad/bog/lochán. Má bhíonn an t-athrú mall, athnuaigh an t-uisce le huisce níos teo agus múin ó na himill bhoga; glan braonta láithreach.
- **Fuarú: cad a chruann arís?:** Tóg an trae den uisce bogtha. Stiúir an fanacht le rudaí le lorg ag amanna áirithe (imill an ime, barr na seacláide, an ceann atá fós cosúil le lochán). Ná habair na torthaí ná an focal athrú inchúlaithe os ard ach amháin tar éis féachaint—ná cuir torthaí tipiciúla ar an gclár ar dtús nó déanfaidh na daltaí cóipeáil in ionad breathnú.
- **Taifead: tuar, breathnaigh, déan comparáid:** Déan é seo sa rang, ní mar obair bhaile. Treoraigh na daltaí na nótaí tuair / te / fuar a choinneáil ar leithligh ón míniú; glactar le líníochtaí. Seiceáil go bhfuil tuar roimh ré ann, nótaí faoin téamh ar dhá ábhar ar a laghad, nóta amháin faoin bhfuarú, agus iarracht amháin ar inchúlaithe (is féidir tús abairte a úsáid).
- **Ciall a bhaint as a bhfacamar:** Tabhair an t-am iomlán don phlé. Athluaigh smaointe na ndaltaí i bhfocail níos soiléire agus ceangail leá, fuarú agus athrú inchúlaithe leis an bhfianaise ina ndialanna. Déan nasc le gnáthchócaireacht in Éirinn (im don arán sóide, seacláid ag cruachan, traenna oighir sa reoiteoir). Leid éadrom faoi thástáil chothrom má bhíonn am ann: cad a d'fhágfadh an taispeántas éagothrom?

Cad ba cheart a fheiceáil

Is é an t-oighear a leánn ar dtús beagnach i gcónaí, ina uisce glé; bogann an tseacláid agus ansin leathann sí ina lochán; bogann an t-im agus d'fhéadfadh sé leá ina leacht buí. Agus iad ag fuarú, is minic a chruann an t-im ag na himill agus d'fhéadfadh an tseacláid éirí níos tiubha nó a loinnir a chailleadh ar a barr; fanann an t-oighear leáite ina leacht i ngnáthsheomra ranga agus ní reofaídh sé arís gan reoiteoir. Glactar le himill bhoga amháin mar fhianaise ar leá má bhíonn locháin iomlána mall ag teacht.

Míthuiscintí agus idirghabhálacha

- **Deir na daltaí go bhfuil an tseacláid leáite “imithe” nó scriosta.** — Taispeáin an lochán sa mhias: is seacláid fós í, ach ina leacht. Rianaigh solad → bog → lochán agus fiafraigh cén t-ábhar atá sa mhias anois.
- **Ceapann na daltaí nach bhfuil “cead” ach ag an oighear filleadh ar a bhunstaid, nó go gciallaíonn inchúlaithe go dtarlaíonn sé leis féin sa seomra i gcónaí.** — Tabhair athrú inchúlaithe freisin ar chruachan an ime nó na seacláide ar an trae atá ag fuarú. Maidir leis an uisce ón oighear, abair go dteastaíonn coinníollacha níos fuaire (reoiteoir) don chéim ar ais—is féidir an t-athrú a chur ar ais fós, fiú mura féidir é a chríochnú sa seomra ranga.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Ceadaigh líníochtaí siombailí (bloc soladach → lochán) in ionad abairtí, agus tús abairtí ag bord an mhúinteora don líne faoi athrú inchúlaithe. • Cuir na daltaí i mbeirteanna don nóta i lár an taispeántais ionas go mbeidh duine amháin ag faire fad a chuireann an duine eile tic le solad/bog/lochán.	• Spreag iad le rud eile le lorg ar ábhar amháin le linn an fhuaraithe, agus le míniú gearr mar... faoina mbreathnóireacht ar an téamh. • Fiafraigh cén tuar a bhí ceart agus cén tuar nach raibh, gan ach a bhfuil ar leathanach a ndialainne a úsáid.	• Cuir léirmheas éadrom ar thástáil chothrom leis: cad a d'fhágfadh comparáid na dtrí ábhar éagothrom (méid na méise, an méid ábhair, an teas). • Ceangail sampla amháin ón mbaile de leá nó de chruachan (im i bhfriochtán, líreacán oighir) leis an abairt faoi athrú inchúlaithe—ná déan comórtas de chaint faoi bhlaiseadh.

Nasc traschuraclaim

Déan nasc le cócaireacht in Éirinn—im á leá don arán sóide, seacláid ag cruachan, agus traenna oighir sa reoiteoir—mar athruithe inchúlaithe laethúla.